

Úvodník

Vážení čitatelia a prispievatelia,

redakcia časopisu *Espes* si v roku 2016 vytýčila odvážny cieľ. Tematickým, metaforicky pomenovaným číslom (*Keď mlčia múzy – rinčia zbrane*) mala záujem istým spôsobom provokovať, no zároveň ponúknuť priestor pre reflexiu akútnych problémov súčasnosti. Je to jednak problém postavenia umelca a umenia v 21. storočí a predovšetkým ich identity v aktuálnej, informačnej spoločnosti. Umelec a jeho umenie mali v minulosti vždy svoju špecifickú pozíciu – premenlivú historickej i geografickej roviny. Otáznou ostáva úloha umenia v aktuálnej spoločenskej klíme, ktorá názorovo osciluje medzi pólmi „radikálnej korektnosti“ a „reakčnej konfliktnosti“. Preto provokatívny a zahmlený názov, ktorý implikuje a zdôrazňuje (no s otáznikom) problematický vzťah „konflikt – tvorba“. Ambíciou projektu nie je a nikdy nebolo zopakovať veľa krát povedané o nepriaznivej situácii pre umeleckú tvorbu a kultúrny život, ktorú konflikty akejkoľvek povahy budujú. To napokon veľmi zreteľne a rôznorodo vystihujú jednotlivé príspevky publikované v predkladanom čísle. Snahou redakcie bolo skôr pokusom pripomenúť sebestačnosť umeleckej činnosti aj v komplikovaných životných (priam existenčných) situáciách a dokázať, že povestné „rinčanie“, nemusí znamenať (a často ani neznamená) veľavravné „mlčanie“. Zároveň je ambíciou predkladaného tematického čísla revidovať rôzne stereotypné názory viažuce sa na vzťahy „konflikt/vojna – tvorba“, či „mocenský nátlak – slobodné umenie“.

Prvý príspevok v autorstve Lukáša Kopasa (*Umenie veržus skutočnosť v barokovej jezuitskej školskej dráme Švebla*) konfrontuje problém tvorivosti a vojny osobitým spôsobom. Autor sa rozhodol sledovať, v akej miere bol reálny vojenský konflikt inšpiratívny, resp. v akej podobe sa rozhodol autor historickej hry *Švebla* vojenský konflikt reálne mapovať a v čom pristúpil k historickej a tvorivej fikcii. Týmto spôsobom je otáznym princípom *mimésis*, ktorý sa dostáva do konfliktu s individuálnym prístupom tvorcu.

Lukáš Makky sa rozhodol ísť po „netradičných cestách“ a v príspevku *Interpretácia ako príčina, alebo riešenie konfliktu v kultúre a umení* nazerá na nedorozumenie, nepochopenie, či komunikačný šum v recepcii umenia neortodoxne. Estetickú interpretáciu ako spôsob pochopenia a vhodnej recepcie umeleckého diela najskôr v hypotetickej rovine „obvinil“ z iniciovania nepochopenia, no následne obhájl jej sebestačnosť a dokázal, že konflikt (vo vnímaní) nemusí vychádzať z interpretácie ako takej, ale z tvorivých rozporov, ktoré môžu prameniť v umeleckej a estetickej hodnote recipovaného diela.

Jana Migašová v štúdiu *Funkcia a význam nainovosti výrazu pre oficiálne výtvarné umenie „času neslobody“ na Slovensku* nechápe „rinčanie zbraní“ doslovne a rozhodla sa poukázať na aspekty mocenského útlaku a kultúrneho diktátu totalitného režimu, kedy normatívna estetika ako politický konštrukt obmedzovala slobodu tvorby prostredníctvom predpísanej formálnej i výrazovej skladby vyjadrovacích prvkov.

Akoby v odpovedi na prvé tri texty prichádza text Jany Soškovej, ktorá vo vyprofilovanej a „údernej“ štúdií *Umenie ako (ne)dorozumenie* presne popisuje situácie, kedy (aby som si prepožičal jej metaforické prirovnanie) „rinčia zbrane“ a kedy „mlčia múzy“. Dá sa povedať, že vo svojom popísaní vzniknutých situácií istým spôsobom opisuje problematiku, ktorú priniesli do „diskurzu aktuálneho čísla“ Kopas, Makky a Migašová. Autorka esejistickým spôsobom vyzýva k otvorenosti v recepcii a zastáva sa práv umeleckej výpovede.

Špecifikom aktuálneho čísla je aj snaha redakcie ponúknuť priestor pre vyrastajúce generácie autorov a teoretikov na poli estetiky a umenia. Kde inde hľadať takýchto vhodných tvorcov, ako v radoch našich študentov, ktorí sa na túto „cestu“ dlhodobo odborne pripravujú? V uvádzanom čísle redakcia predstavuje aj odbornú činnosť študentov 2. ročníka magisterského stupňa, ktorí prispeli recenziami na odborné publikácie a kultúrne podujatia. Je však na Vás, našich čitateľoch, aby ste preverili perspektívy takto namiereného snaženia redakcie.

Predložené číslo sa snaží provokovať, ale nie prvoplánovo ani povrchno, skôr premyslene a tvorivo. Chceme čitateľa podnietiť k otvorejšiemu mysleniu a možno aj ku kritickej reflexii niektorých skutočností každodenného diania. Situácie, o ktorých sa píše v jednotlivých tematických príspevkoch, sa nás dotýkajú rovnako ako sa nás dotýka aktuálna súčasnosť. Je nutné a žiadúce, aby umenie stimulovalo a poburovalo, ale zároveň ponúkalo priestor na reflexiu sveta a sebareflexiu. Z tohto dôvodu je (ne)vedomá ignorancia umenia, či rozpor medzi tvorením a konaním, medzi myslením a stagnovaním myslenia nežiadúce a nevychádza z umenia ako takého, ale zo spoločnosti, v ktorej je umenie tvorené a recipované. Ostáva dúfať, že múzy, ktoré vypovedajú o našich každodenných problémoch a starostiach, nebudú umlčané a „rinčanie“ akéhokoľvek druhu budú vnímať len ako podnet k výpovedi.

Redakcia časopisu SPES